

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-12>

УДК 330.341.1:332.1.364

ІННОВАЦІЙНА ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК СТРАТЕГІЧНОГО ФАКТОРУ ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

INNOVATIVE TRAJECTORY OF THE REGIONAL ECONOMY DEVELOPMENT AS A STRATEGIC FACTOR IN THE RESTORATION OF TERRITORIES IN THE WAR CONDITIONS

Рогозян Юлія Сергіївна

доктор економічних наук, старший дослідник,
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова Національної академії наук України»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5325-4213>

Rohozian Yuliia

State Organization "V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research
of the National Academy of Sciences of Ukraine"

У представленій науковій роботі досліджено сучасні тренди інноваційної діяльності в умовах російсько-українського збройного конфлікту. Розкрито роль інноваційного підприємництва в процесі управління та розвитку регіональної економіки, ідентифіковано основні перепони на шляху реалізації його сценаріїв у стратегічному вимірі. Обґрунтовано, що активізація інноваційного підприємництва має стратегічне значення для відновлення постраждалих від війни територій України. Досліджено основні новації законодавства у сфері державної регіональної політики, спрямовані на відновлення територій, запропоновано шляхи їх удосконалення в контексті активізації інноваційного підприємництва. Представлено окремі аспекти моніторингу процесів функціонування та реєстрації бізнесу в умовах повномасштабної війни, обґрунтовано їх кореляційні зв'язки з рейтинговими позиціями України за глобальним індексом інновацій. Виявлено основні можливості та ризики для регіонів України, що перебувають у відносно безпечних умовах, пов'язані з релокацією інноваційно активних підприємств.

Ключові слова: стратегічний розвиток, інноваційне підприємництво, регіон, стратегічне управління, регіональна економіка, відновлення територій, ефективність, війна.

Under the current conditions of economic activity accompanied by full-scale Russian aggression on the territory of Ukraine, the issue of restoration of territories occupies one of the most important places in the state regional policy. In this context, the phenomenon of innovative entrepreneurship is of great importance for the restoration of territories in the strategic dimension, which determines and underlines the relevance of the chosen subject of the research. The purpose of the work is to research modern trends of innovative entrepreneurship in the conditions of Russian-Ukrainian armed conflict and to reveal its role in the development process of regional economy for territorial restoration in Ukraine. The following methods were used: system analysis (with the role of innovation entrepreneurship in the process of strategic management and development of regional economy), process approach (in considering the basic innovations of legislation in the sphere of state regional policy); comparative analysis (when analyzing the rating positions of Ukraine on the Global Innovation Index); structural-logical analysis (in the determination of modern trends of innovative activity in the conditions of Russian-Ukrainian armed conflict) and others. The main results of the research are the next: scientific opinion development on the role of innovation entrepreneurship in the process of economy management and development on the meso-level; identification the main obstacles on the way of realization of development scenarios in the strategic dimension; necessity of innovation entrepreneurship intensification with the purpose of restoration of war-affected territories of Ukraine, in particular in strategic dimension; ways of the legislative improvement in the context of innovation entrepreneurship; the monitoring results about rating positions of Ukraine in the Global Innovation Index; proposes to use the new

opportunities and risks associated with the relocation of innovative enterprises to restore war-affected territories and develop relatively safe regions of Ukraine. The results, which have the most practical importance, include ways to improve the legislation in the sphere of state regional policy in the context of innovation entrepreneurship, which will facilitate more effective strategic management decisions, as well as proposals for new opportunities and risks, connected with the relocation of innovative enterprises to restore war-affected territories and develop relatively safe regions of Ukraine.

Keywords: strategic development, innovative entrepreneurship, region, strategic management, regional economy, restoration of the territories, efficiency, war.

Постановка проблеми. Сьогодні, коли Україна потерпає від повномасштабної російської агресії, питання відновлення територій займають одне з важливіших місць в державній регіональній політиці. Значні обсяги руйнувань об'єктів критичної інфраструктури, вимушена міграція населення та релокація підприємств – це ті основні наслідки, вплив яких поширюється на життєдіяльність всіх соціально-економічних систем макро-, мезо- та мікрорівня. В умовах війни та невизначеності особливого значення набувають завдання, пов'язані із відновленням постраждалих територій України, де ефективно стратегічне управління економікою сприятиме формуванню міцного фундаменту для національної оборони та забезпечення оптимального рівня життєдіяльності населення. Дані питання найбільш гостро проявляються на мезорівні, оскільки регіони є адміністративно-територіальними одиницями найвищого рівня в Україні та віддзеркалюють ключові трансформаційні тренди, що останніми роками значно тяжіють до локалізації економічних відносин. Вирішити вказані питання видається можливим за рахунок зміщення акценту у бік інноваційної траєкторії розвитку регіональної економіки, де феномен інноваційного підприємства має неабияке значення для відновлення територій у стратегічному вимірі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні теоретико-методичні аспекти розвитку регіональної економіки у стратегічній перспективі вже декілька десятків років привертають увагу зарубіжних і вітчизняних дослідників: Д. Бірча, Д. Зенга [1], І. Кліма [2], М. Портера, П. Потье, С. Фріка, А. Родрігеса-Позе й М. Вонга [3], Д. Фурмана, В. Антонюк, М. Долішнього, О. Лайко, В. Хаустова, С. Шульц та багатьох інших. Загальнотеоретичним аспектам дослідження стану національної та регіональної економіки крізь призму війни присвячено праці таких українських вчених як В. Геєць, В. Горбулін, І. Заблудська, С. Іванов, Е. Лібанова, І. Сторонянська тощо.

Актуальні тренди розвитку інноваційного підприємства висвітлено в закордон-

них дослідженнях М. Кіна, К. Кристенсена й М. Рейнора [4], Дж. Річі, С. Хадсона. Серед українських вчених варто відзначити наукові праці В. Базилевича, З. Варналія, Л. Вовк, Т. Гринько [5], Л. Зубченко [6], О. Івченкової, С. Іщук, О. Луцківа, А. Павлюк, О. Єгорової, К. Маркевич [7], Т. Наконечної, В. Узунова та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Погоджуючись з основними теоретичними положеннями вказаних вчених та відзначаючи високий рівень їх наукового доробку у сфері розвитку інноваційного підприємництва в контексті регіональної економіки, варто відзначити фрагментарний характер наявних досліджень в умовах війни, негативні наслідки якої вносять суттєві корективи в питання відновлення та забезпечення життєдіяльності адміністративно-територіальних одиниць мезорівня, змушуючи їх пристосовуватися до нових реалій.

Метою роботи постає дослідження сучасних трендів інноваційного підприємництва в умовах російсько-українського збройного конфлікту та розкриття його ролі в процесі розвитку регіональної економіки для відновлення територій України.

Вклад основного матеріалу дослідження. Тенденції дослідження економічних аспектів розвитку інноваційного підприємства та його планування у стратегічній перспективі знайшли свої чітке обрамлення протягом останніх двох десятиліть. Поява нових знань та втілення новаторських ідей у діяльність суб'єктів влади різного рівня управління значно розширили можливості для підвищення економічного потенціалу розвитку регіону, оскільки тепер одним зі стратегічно важливих компонентів її розвитку постає інноваційне підприємство.

Розвиток інноваційного підприємства розглядається як засіб досягнення комерційної мети і чинник економічної стабільності й зростання [8, с. 110], тому він може зіграти провідну роль у формуванні не лише конкурентних стратегічних переваг окремої регіональної економіки, але й допомогти розбудові територій України, постраждалих від війни.

Крім того, положення Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 р. (та Закон України, що вносить зміни та подовжує дію останнього від 12.01.2023 р.). обумовлюють досягнення таких стратегічних напрямів розвитку інноваційної діяльності, які сприятимуть розвитку інноваційного підприємництва впродовж 2023 року, зокрема: освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії та технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки, нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій; технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу; впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики; широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища; розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки [9].

Реалізація вказаних напрямів інноваційної діяльності обумовлює пряму кореляцію між розвитком інноваційного підприємництва та підвищенням рівня економічного потенціалу економіки регіону, зокрема у стратегічному вимірі, проте на практиці видно, що не завжди прогнозовані сценарії розвитку територій відповідають настанню реальних подій. По-перше, це пов'язано з повномасштабною російською агресією, що продовжується з кінця лютого 2022 року та значно змінила плани українського бізнесу, оскільки підприємства Донецької, Київської, Луганської, Миколаївської, Одеської, Сумської, Чернігівської, Херсонської областей були змушені переїхати в інші, безпечні регіони України (здебільшого, західні). По-друге, це пов'язано з відсутністю конкретних інструкцій, методичних рекомендацій національного або регіонального рівня, які можуть створити, принаймні, фреймове уявлення про алгоритм дій і напрями відновлення інноваційного підприємництва на постраждалих територіях України або шляхи його розвитку у відносно безпечних регіонах, а також оцінити його ефективність в процесі стратегічного управління економікою регіону. По-третє, великою проблемою і до війни була відсутність спільного бачення між різними стейкхолдерами регіонального розвитку щодо

необхідності активізації інноваційного підприємництва у стратегічній перспективі, а наразі ситуація лише поглибилася; по-четверте, не просто визначити конкретний та вимірний ступінь інноваційного потенціалу стратегічного розвитку регіональної економіки через специфічність його природи, тому важливо в якості орієнтира спиратися на конкретну мету, пріоритети розвитку, цілі, закладені в національних і регіональних стратегічних документах.

Сьогодні законодавець знайшов шлях до вирішення даних проблемних аспектів, прийнявши Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» від 9 липня 2022 року № 2389-IX, норми якого передбачають поділ всіх територій на чотири функціональні типи: території відновлення, полюси економічного зростання, території з особливими умовами для розвитку та території сталого розвитку. Для відновлення регіонів та територіальних громад передбачено формування програм їх комплексного відновлення [10].

Серед розділів, які мають бути включені до програми комплексного відновлення області (регіону) передбачено обґрунтовані пропозиції щодо перенесення об'єктів виробничої сфери (які мають вплив на інтереси декількох територіальних громад). Однак, програмою не передбачено врахування поточної ситуації у сфері інноваційної діяльності регіону, яка має досить великий вплив на його економіку, а також не враховано особливості ведення та розвитку підприємницької діяльності, зокрема для тих суб'єктів господарювання, що після повномасштабного вторгнення Росії в Україну та тимчасової окупації територій, були змушені евакуюватися або зовсім зупинити свою роботу, тому даний документ потребує доопрацювання з огляду на інноваційну траєкторію нашої країни згідно Державної стратегії регіонального розвитку до 2027 року.

Разом з тим, важливо дослідити рівень ефективності інновацій у нашій країні, що є передумовою для успішного впровадження інноваційних практик у підприємницьку діяльність. Відомо, що поміж світових показників, які демонструють ефективність інновацій чільне місце займає глобальний інноваційний індекс (далі – ГІІ). Дослідження, проведене за 2022 рік відстежує останні глобальні інноваційні тенденції на тлі триваючої пандемії COVID-19, уповільнення зростання продук-

тивності та інших нових викликів, де російсько-український збройний конфлікт є важливою обструкцією на шляху майбутнього зростання рівня інноваційності економік не лише нашої країни, але й інших країн світу [11]. Рейтингову позицію України у ГІІ та у складі його компонентів (розділів) демонструють дані таблиці 1.

Всесвітня організація інтелектуальної власності, яка опікується дослідженням вказаних показників, здійснює ранжування країн світу залежно від позиції в рейтингу ГІІ та його компонентів за чотирма умовними квантилями ефективності, де 4 квантиль налічує країни з найкращими показниками, а 1 квантиль – з найгіршими. Таким чином, у 2022 році один із семи компонентів ГІІ демонструє найгірші показники інноваційності економіки України – рівень розвитку ринку; серед інших складових ГІІ більшість характеризується 3 квантилем ефективності, однак порівняно з аналогічними показниками 2021 року, на 6 сходинок знизився рівень інституційної інноваційності (в контексті розділу про політичне середовище, до складу якого входять показники, що демонструють політичну стабільність, регуляторну якість, верховенство права та розділу про ділове середовище, де індикатори легкості започаткування бізнесу та вирішення неплатоспроможності займають чільне місце). Також на 5 місць знизився рейтинг складової

ГІІ щодо людського капіталу й досліджень, що включає в себе індикатори, пов'язані з інноваційною освітою та науковими дослідженнями. Крім того, Україна втратила цілих 14 сходинок у рейтингу щодо рівня розвитку ринку (має у складі показники: легкість отримання кредиту, ринкова капіталізація у % ВВП, рівень диверсифікації вітчизняної промисловості, масштаби внутрішнього ринку тощо). Рейтинг за результатами оцінки інноваційності у галузі знань та технологій, а також креативної діяльності у 2022 році порівняно з попереднім періодом були для України також невдалими, оскільки було втрачено 4 та 15 сходинок відповідно. Щодо рейтингу за групами, то Україна відноситься до країн з доходом нижче середнього рівня та минулоріч посіла четверте (а у 2021 році третє) місце серед таких країн, як-от: Індія, В'єтнам, Іран, Філіппіни, Монголія, Туніс, Індонезія, Узбекистан та інші. Ситуація в групі європейських країн виглядає ще гірше, оскільки за рік Україна втратила 2 сходинки, опинившись на 34 місці із 39.

Безперечно, для України така ситуація є закономірною з огляду на економічні зміни, які спостерігаються між 2020 і 2022 роками – їх не можна розглядати в звичайному контексті, оскільки і глобальна пандемія COVID-19, і російсько-українська війна – це серйозні потрясіння для всього світу: пандемія призвела до тривалого світового економічного

Таблиця 1

Рейтингова позиція України за глобальним індексом інновацій та його компонентами за два останні роки

Загальний рейтинг ГІІ, 2022 рік / 2021 рік	Рейтинг за компонентами, що формують значення ГІІ							Рейтинг в групі країн з доходом нижче середнього рівня, 2022 рік / 2021 рік	Регіональний рейтинг (серед країн Європи), 2022 рік / 2021 рік
	Інститути, 2022 рік / 2021 рік	Людський капітал і дослідження, 2022 рік / 2021 рік	Інфраструктура, 2022 рік / 2021 рік	Рівень розвитку ринку, 2022 рік / 2021 рік	Рівень розвитку бізнесу, 2022 рік / 2021 рік	Результати у галузі знань і технологій, 2022 рік / 2021 рік	Результати креативної діяльності, 2022 рік / 2021 рік		
57 / 49	97 / 91	49 / 44	82 / 94	102 / 88	48 / 53	36 / 33	63 / 48	4 / 3	34 / 32
Квантиль ефективності компонентів, 2022 рік / 2021 рік	2 / 2	3 / 3	2 / 2	1 / 2	3 / 3	3 / 4	3 / 3	3 / 4	1 / 2

Джерело: сформовано автором на основі [11]

застою, а тоді, коли у 2021 році активно відбувалося відновлення, негативний вплив від широкомасштабного вторгнення на територію нашої країни, спровокував значні глобальні економічні наслідки, погіршивши ситуацію в інноваційній сфері [11].

Як бачимо, методологія розрахунку ГІ передбачає наявність семи комплементарних вимірних складових, де рівень розвитку бізнесу займає одне з основних місць та виступає стратегічним фактором розвитку інноваційної економіки. Тому важливо відзначити, що у порівнянні з 2021 роком ситуація покращилася лише для двох комплементарних компонентів: інфраструктура (82 місце замість 94) та рівень розвитку бізнесу (48 місце у 2022 році, 53 – у 2021), що тісно пов'язано з інтенсивними процесами вимушеного переміщення (релокації) суб'єктів господарювання з регіонів, де велися/ведуться активні бойові дії до більш безпечних регіонів України, а також зі зростанням рівня реєстрації нових підприємств впродовж травня-грудня минулого року.

Центр розвитку інновацій, Офіс з розвитку підприємництва та експорту спільно з Національним проектом із розвитку підприємництва та експорту "Дія.Бізнес" досліджує питання функціонування та реєстрації бізнесу в Україні в умовах повномасштабної війни, що дозволило їм дійти висновку про більш швидку адаптацію підприємництва до війни ніж до пандемії COVID-19. Так, за 6 місяців повномасштабної війни вже було зареєстровано 14027 юридичних осіб (найбільше в червні – 3263 од.), а показник реєстрації нових юридичних осіб у серпні 2022 року щодо попереднього місяця демонструє позитивну динаміку у 14% [12].

Серед лідерів реєстрації нових суб'єктів господарювання – столиця України, а також ті регіони (Дніпропетровський, Київський, Львівський), до яких було релоковано значний інноваційно-підприємницький потенціал, здебільшого, зі сходу країни. Більше 86% нових представників бізнесу – фізичні особи-підприємці, серед яких превалюють наступні види економічної діяльності: комп'ютерне програмування (2099 од.); роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами (1295 од.); вантажний автомобільний транспорт (1072 од.); надання послуг перукарнями (809 од.). Юридичні особи найчастіше реєструвалися за секцією R – Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок, де лідерами серед новостворених підприємств

стали благодійні організації, що є об'єктивним наслідком збройної агресії. За кількістю новостворених юридичних осіб переважають наступні види економічної діяльності: ремонт комп'ютерів, побутових виробів і предметів особистого вжитку (336 од.); комплексне обслуговування об'єктів в Україні (135 од.); неспеціалізована оптова торгівля (113 од.) [12].

Дослідження зазначених тенденцій дозволяє дійти висновку, що регіони, до яких перемістився основний пул інноваційно активних підприємств, здобули нові шляхи та можливості, в тому числі й стратегічні, для розвитку власної економіки. Наприклад, у Закарпатті розробили чат-бот для комунікації з підприємцями, які мають бажання перенести виробництво на територію регіону. Крім того, там сформовано територіальний підхід щодо релокації підприємств, який передбачає застосування концепції сталого розвитку (з акцентом на екологічну складову, оскільки ситуація у сфері охорони навколишнього середовища даного регіону є доволі сприятливою). Крім того, переміщення суб'єктів підприємницької діяльності відбувалося здебільшого із регіонів, що володіють досить високим кадровим потенціалом, тому переміщення інноваційно активних підприємств разом з фахівцями високої кваліфікації у сфері ІТ дозволили Закарпатському регіону планувати створення ІТ-кластеру. Окрім цього, для ІТ компаній надають перероблені офісні площі та коворкінги, охорону, якісний інтернет (волокну, супутник), допомогу й супровід діяльності у податковій сфері [13].

Разом з позитивними моментами, активна релокація інноваційно активних підприємств у безпечні регіони створює досить серйозне навантаження на внутрішній ринок праці (сприяє його звуженню, оскільки зростання попиту, нажаль, не супроводжується відповідним зростанням нових робочих місць) та соціальну інфраструктуру (велика кількість внутрішньо переміщених осіб перенавантажує внутрішню інфраструктуру, особливо у сферах охорони здоров'я та освіти). Дані та інші питання, які виникли через війну, потребують не лише тактичних шляхів до свого розв'язання, але й стратегічних. Не дивлячись на той факт, що в більшості чинних регіональних стратегій розвитку вказано, що їх розроблено на засадах інноваційності [14, с. 53], вони та інші документи стратегічного планування територій, прийнятих у кореляції з ними, потребують перегляду з обов'язковим врахуванням вищевказаних

можливостей та вузьких місць, що виникли та продовжують виникати в умовах війни.

Висновки. Інноваційне підприємництво постає практично єдиним механізмом інноваційного розвитку економіки регіонів, функціонування якого є важливим стабілізуючим фактором в умовах складної політичної, соціальної та економічної ситуації. Даний фактор має стратегічне значення для розвитку регіональної економіки та повинен враховуватися у державній регіональній політиці в контексті формування цілісної інноваційної інфраструктури та мати відповідний механізм реалізації, де релоковані й новостворені суб'єкти господарювання гратимуть провідну роль для відновлення постраждалих від війни територій та для розвитку інших регіонів України. У контексті невизначеності особливого значення набуває також ефективна реалізація програмних інструментів довгострокового характеру як

основи забезпечення нормальної життєдіяльності територій, положення яких мають враховувати нові реалії щодо стану інноваційного підприємництва із можливим впровадженням антикризових моделей стратегічного управління регіональною економікою. Це пов'язано з тим, що у період воєнного стану органи центральної державної влади акцентують свою увагу на завданнях, пов'язаних із національною обороною, а це, у свою чергу, провокує трансформацію процесів управління економікою на регіональному рівні. У даному контексті надважливим завданням для регіональної економіки постає забезпечення саморозвитку на основі активізації власних і набутих в умовах війни можливостей і ресурсів з урахуванням специфіки кожного регіону, що сприятиме відновленню постраждалих територій за умови запобігання структурній деформації їх соціально-економічного потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Zeng D. Z. The Past, Present, and Future of Special Economic Zones and Their Impact. *Journal of International Economic Law*. 2021. Vol. 24. Is. 2. P. 259–275. DOI: <https://doi.org/10.1093/jiel/jgab014>.
2. Клим И.В. Свободная экономическая зона как институт инновационного развития экономики. *Внешнеэкономический вестник*. 2008. № 4. С. 26–32.
3. Frick S.A., Rodríguez-Pose A., Wong, M.D. Toward Economically Dynamic Special Economic Zones in Emerging Countries. *Economic Geography*. 2019. Vol. 95. Is. 1. P. 30–64. DOI: <https://doi.org/10.1080/00130095.2018.1467732>.
4. Кристенсен К. М., Рейнор М. Е. Решение проблемы инноваций в бизнесе: как создать растущий бизнес и успешно поддерживать его рост / Пер. с англ. Е. Калининой. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2004. 273 с.
5. Організаційно-економічні аспекти розвитку підприємницьких структур в Україні та світі : моногр. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. Гринько. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2022. 400 с.
6. Зубченко Л. А. Иностраные инвестиции. Харків : Книгодел, 2008. 160 с.
7. Індустріальні парки в Україні: удосконалення політики стимулювання у контексті світового досвіду / А. П. Павлюк, О. О. Єгорова, К. Л. Маркевич та ін. Київ : НІСД, 2014. 64 с.
8. Гавриш О. М., Пильнова В. П., Пісковець О. В. Інноваційне підприємництво: сутність, значення та проблеми в сучасних умовах функціонування. *Економіка та держава*. 2020. № 12. С. 109–113.
9. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text> (дата звернення: 19.01.2023).
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій: Закон України від 9 лип. 2022 р. № 2389-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text> (дата звернення: 20.01.2023).
11. World Intellectual Property Organization. Global Innovation Index 2022: What is the future of innovation-driven growth? Geneva: WIPO, 2022. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2022-section1-en-gii-2022-at-a-glance-global-innovation-index-2022-15th-edition.pdf> (дата звернення: 20.01.2023). DOI: <https://doi.org/10.34667/tind.46596>.
12. Український бізнес в умовах повномасштабної війни: аналітика стану за шість місяців. Дія. Бізнес [сайт], 2022. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/ukrainskij-biznes-v-umovah-povnomasstabnoi-vijni-analitika-stanu-za-sist-misaciv> (дата звернення: 24.01.2023).
13. Цімерман О., Олещук О. Перепрофілювання та релокація підприємства на період воєнного стану: поради юриста. *Новачії трудового законодавства*. 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/210399_pereproflyuvannya-ta-relokatsiya-pdprimstva-na-perod-vonnogo-stanu-poradi-yurista (дата звернення: 24.01.2023).

14. Zablodska I., Rohozian Yu., Litvinova I. Socio-economic efficiency of distribution the innovative diffusion in the different developed socio-economic systems/countries. Transformation of economy, finance and management in modern conditions: scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. P. 37–57. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-220-3-2>.

REFERENCES:

1. Zeng D. Z. (2021) The Past, Present, and Future of Special Economic Zones and Their Impact. *Journal of International Economic Law*. Vol. 24. Iss. 2. P. 259–275. DOI: <https://doi.org/10.1093/jiel/jgab014>.
2. Klim I. V. (2008) Svobodnaja jekonomicheskaja zona kak institut innovacionnogo razvitija jekonomiki [Free economic zone as an institution for innovative development of the economy]. *Vneshnejekonomicheskij vestnik*. No. 4. P. 26–32. [in Russian]
3. Frick S.A., Rodríguez-Pose A., Wong M.D. Toward Economically Dynamic Special Economic Zones in Emerging Countries. *Economic Geography*. 2019. Vol. 95. Iss. 1. P. 30–64. DOI: <https://doi.org/10.1080/00130095.2018.1467732>
4. Kristensen K. M., Rejnor M. E. (2004) Reshenie problemy innovacij v biznese: kak sozdat' rastushhij biznes i uspeshno podderzhivat' ego rost [Solving the problem of innovation in business: how to create a growing business and successfully support its growth]. Per. s angl. E. Kalininoj. Moscow: Al'pina Biznes Buks, 273 p. [in Russian]
5. Orhanizatsiino-ekonomichni aspekty rozvytku pidprijemnytskykh struktur v Ukraini ta sviti [Organizational and economic aspects of the development of business structures in Ukraine and the world]. Za zah. red. T. Hryenko. Dnipro: Vydavets Bila K. O., 2022. 400 p. [in Ukrainian]
6. Zubchenko L. A. (2008) Inostrannye investicii [Foreign investments]. Kharkiv: Knigodel, 160 p. [in Russian]
7. Pavliuk A. P., Yehorova O. O., Markevych K. L. ta in. (2014) Industrialni parky v Ukraini: udoskonalennia polityky stymuliuвання u konteksti svitovoho dosvidu [Industrial parks in Ukraine: improvement of incentive policy in the context of world experience]. Kyiv: NISD, 64 p. [in Ukrainian]
8. Havrysh O. M., Pylnova V. P., Piskovets O. V. (2020) Innovatsiine pidprijemnytstvo: sutnist, znachennia ta problemy v suchasnykh umovakh funktsionuvannia [Innovative entrepreneurship: essence, meaning and problems in modern operating conditions]. *Ekonomika ta derzhava*. № 12. P. 109–113. [in Ukrainian]
9. Pro priorityetni napriamy innovatsiinoi diialnosti v Ukraini [On the priority areas of innovative activity in Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 08.09.2011 r. № 3715-VI. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text> [in Ukrainian]
10. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zasad derzhavnoi rehionalnoi polityky ta polityky vidnovlennia rehioniv i terytorii [On making changes to some legislative acts of Ukraine regarding the principles of state regional policy and the policy of restoration of regions and territories]: Zakon Ukrainy vid 9 lyp. 2022 r. № 2389-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text> [in Ukrainian]
11. World Intellectual Property Organization. Global Innovation Index 2022: What is the future of innovation-driven growth? Geneva: WIPO, 2022. Available at: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2022-section1-en-gii-2022-at-a-glance-global-innovation-index-2022-15th-edition.pdf>. DOI: <https://doi.org/10.34667/tind.46596>.
12. Ukrainyskyi biznes v umovakh povnomasshtabnoi viiny: analityka stanu za shist misiatsiv [Ukrainian business in conditions of full-scale war: analysis of the situation for six months]. Diia. Biznes, 2022. Available at: <https://business.dii.gov.ua/cases/novini/ukrainskij-biznes-v-umovah-povnomashtabnoi-vijni-analitika-stanu-za-sist-misaciv>. [in Ukrainian]
13. Tsimerman O., Oleshchuk O. Pereprofiluvannia ta relokatsiia pidprijemstva na period voiennoho stanu: porady yurysta [Repurposing and relocation of the enterprise during the period of martial law: advice of a lawyer]. *Novatsii trudovoho zakonodavstva*. 2022. Available at: https://biz.ligazakon.net/analytics/210399_pereproflyuvannya-ta-relokatsiya-pdprimstva-na-perod-vonnogo-stanu-poradi-yurista. [in Ukrainian]
14. Zablodska I., Rohozian Yu., Litvinova I. (2022) Socio-economic efficiency of distribution the innovative diffusion in the different developed socio-economic systems/countries. Transformation of economy, finance and management in modern conditions: scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing. P. 37–57. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-220-3-2>.